

EU, Etyj ja YK rauhanrakentajina /JU

Avauspuheenvuoro YK-liiton seminaarissa 25.11. Finlandia –talolla klo. 9.00

Arvoisa ulkoministeri, seminaarin osanottajat, hyvät ystävät,

Ilman kehitystä ei voi olla turvallisuutta, ilman turvallisuutta ei voi olla kehitystä, ja kumpikaan näistä ei toteudu, ellei ihmisoikeuksia kunnioiteta. Näin linjattiin vuonna 2005 YK:n silloisen pääsihteerin Kofi Annanin In larger freedom -raportissa. Ajatus on enemmän kuin tosi.

Useiden valitettavien tapahtumaketjujen seurauksena olemme kokeneet maailmanlaajuisesti poikkeuksellisen ajanjakson, jonka tunnusmerkkeinä ovat olleet ruoka-, energia-, ilmasto- ja viimeksi taluskriisi. Tämän kaiken jälkeen ei tarvinne enää erikseen perustella väitettä asioiden ja maidemme keskinäisestä riippuvuudesta. Siksi taloudellisesti ja inhimillisesti kestävä kehityksen tulee perustua yhdenvertaisiin osallistumismahdollisuuksiin sekä oikeudenmukaisiin ja tasa-arvoisiin päätöksentekorakenteisiin niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Kansainvälinen turvallisuus, jonka suojeleminen on YK:n tehtäväkentän ydintä, on perinteisesti ymmärretty valtioiden itsemääräämisoikeuden ja loukkaamattomuuden turvaamisena. Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana turvallisuuden määritelmä on alkanut vähitellen muuttua.

Taustalla on muun muassa se, että sodat ovat yhä useammin sisällissotia, eivät valtioiden välisiä konflikteja. Sotien uhreista jopa yhdeksän kymmenestä on siviiliväestöä, kun vielä sata vuotta sitten sodissa menehtyneet olivat lähes yksinomaan sotilaita. Valtiot eivät aina pysty, tai halua suojella omia kansalaisiaan kärsimyksiltä.

YK perustettiin aikanaan ennen muuta suojaamaan valtioita toisten valtioiden hyökkäykseltä, ei suojaamaan väestöä maan sisäisiltä levottomuuksilta. Aikaisemmin ajateltiin, ettei kansainvälisen yhteisön ole sopivaa puuttua minkään valtion sisäisiin ongelmiin. Nykyisin hieman toisenlainen näkemys yksilöiden turvallisuuden takaamisesta on yleistynyt.

Hyvät ystävät,

Samaan aikaan, kun turvallisuuskäsitys on kansainvälisesti ollut murroksessa, olemme todistaneet menestyksestä rauhan ja kehityksen projektia Euroopassa Euroopan yhteisön ja unionin muodossa. Ei olisikaan pahitteeksi, jos YK:n kehittämistä arvioitaessa huomioitaisiin unionin onnistumiset. EU:ssa nimittäin on, mistä ottaa oppia.

Euroopan unionin voidaan nähdä onnistuneen kolmen askeleen prosessina. Ensin yhteistyö rakennettiin rauhan taanneen talousyhteistyön varaan. Konfliktit haluttiin ehkäistä ja demokratisoida. Tämän jälkeen kehitettiin sisämarkkinoita ja luotiin yhteinen valuutta. Tämä vankisti talouden tasapainoa. Kolmas askel otetaan kohti ihmisten Eurooppaa demokratisoimalla talous. Näinä epävarmuuden aikoina ihmisoikeuksien turvaamiseen maanosassa liitetään erottamattomasti sosiaali- ja ympäristöpolitiikka.

Euroopan unionin pehmeän toiminnan tavoin YK:n harjoittama kehitystoiminta ehkäisee konflikteja. Rauhan rakentamiseen ei aina tarvita monenkeskisen rauhanturvatoiminnan

symboleina toimivia sinikypäriä, vaan ihmisoikeustyö ja vaikkapa lasten koulutukseen panostaminen ovat mitä tehokkainta rauhantyötä pitkällä aikavälillä tarkasteltuna.

Euroopan Unioni onkin ennen kaikkea onnistunut siviilikriisihallinnan väline. Unioni on taloudellinen ja poliittinen liitto, jonka yhteinen puolustus- ja turvallisuuspolitiikka on vasta alullaan. EU on osallistunut erilaisiin rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioihin vasta vuodesta 2003 alkaen. Tärkein koettiin Bosnia-Hertsegovinassa, jossa unionin 7000 hengen sotilasjoukot korvasivat Naton rauhanturvajoukot joulukuussa 2004.

1970-perustetun ETYKin seuraajasta Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöstä ETYJistä on 1990-luvun kuluessa kehittynyt turvallisuusjärjestö, jolla on pyrkimys olla varhaisen varoituksen, konfliktinestön, kriisinhallinnan ja konfliktin jälkeisen jälleenrakennuksen pääasiallinen väline omalla alueellaan.

Vaikka seminaarimme otsikon mukaisesti keskittyikin pääosin kolmen edellä mainitun toimijan vahvuuksiin ja heikkouksiin rauhanrakentamisessa emme voi jättää täysin huomioimatta Naton kasvavaa roolia tällä saralla. Olemme tehneet yhteistyötä Naton kanssa useissa operaatioissa rauhankumppanina. Seuraamme tiiviisti järjestön kehittymistä kriisinhallintaorganisaationa.

Hyvät ystävät,

Suomen ulkoasiainhallinnon YK-strategiassa laaja turvallisuus määritellään kattamaan sotilaallisen turvallisuuden ja siviilikriisinhallinnan lisäksi taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväen kehityksen sekä ihmisoikeudet, demokratian ja kansainvälisen oikeuden.

Uusi aika vaatii aina omat turvallisuusjärjestelynsä. Laaja turvallisuus on tuonut myös uusia pehmeämpiä keinoja rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Inhimillisen turvallisuuden käsite on yleistynyt niin siviili- kuin sotilaallisten toimijoiden puheissa.

Inhimillisen turvallisuuden kulmakiviä ovat muun muassa ihmisten perusoikeuksien toteutuminen ja taloudellisen eriarvoisuuden ehkäiseminen. Inhimillisen turvallisuuden edistämiseen kuuluu perusoikeuksia uhkaavien ilmiöiden, kuten köyhyyden, tautien, ympäristöongelmien ja järjestäytyneen rikollisuuden, torjunta.

YK-liiton mielestä kansainvälisen turvallisuuspolitiikan tärkein keino on kuitenkin siviilikeinojen kehittäminen konfliktien synnyn ennaltaehkäisemiseksi. Tämän vuoksi YK-liiton ensi vuoden toiminnassa keskeisellä sijalla on YK:n julistama kansainvälisen sovittelun vuodeksi (International Year of Reconciliation).

Meillä suomalaisilla on tällä saralla pitkä ja maineikas historia ja YK-liiton puolesta haluamme vielä kerran onnitella presidentti Martti Ahtisaarta Nobel palkinnon johdosta. Hän on tehnyt pitkäjänteistä ja ansiokasta työtä osapuolien välisen luottamuksen rakentamiseksi ja rauhanomaisten ratkaisujen edistämiseksi.

Lopuksi haluan heittää muutaman kysymyksen arvovaltaisen seminaarimme pohdittavaksi:

- onko kriisien täyteinen maailmantila luonut poliittista tilaa myös konfliktialueille toimintatapojen muuttamiseksi?
- onko laaja turvallisuus militarisoitunut, kun helposti saatavilla olevien sotilaiden käyttäminen on yleistynyt humanitaarisissa operaatioissa?
- miksi aseiden käyttö on lisääntynyt kylmän sodan jälkeisissä konflikteissa?

Ihmisoikeuksien julistuksen 60-vuotisjuhlan merkeissä päätän toteamalla, että turvallisuuspolitiikan tulee aina perustua ihmisarvon kunnioittamiseen.